



ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Л. Біла-Тіунова,

завідувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету «Одеська юридична академія»

Д. Козачук,

доцент кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ДОКТРИНИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА У ПРАЦЯХ СЕРГІЯ ВАСИЛЬОВИЧА КІВАЛОВА (ДО 65-РІЧНОГО ЮВІЛЕЮ)

1 травня 2019 р. 65-річний ювілей святкує Сергій Васильович Ківалов – відомий український вчений, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України та Національної академії правових наук України; харизматичний лідер, чиєю видатною заслугою стало згуртування однодумців, об'єднаних ідеєю відновлення і продовження наукової правничої традиції Півдня України. Свої зусилля у становленні сучасної, самобутньої Одеської школи права Сергій Васильович спрямував у русло розвитку адміністративно-правової науки, поєднуючи цей напрямок із суміжними науковими сферами, такими як міжнародне та конституційне право, морське та митне право, судоустрій тощо.

Для кожної людини ювілей – це віха життєвого шляху, пов'язана з теплими спогадами і одночасно планами на майбутнє. Усе життя Сергія Васильовича Ківалова пов'язане з юриспруденцією: нею освячені свідомий вибір вишу, подальша наукова і викладацька діяльність, із нею ж органічно переплелися кар'єри управлінця-керівника та політичного діяча.

Занурення у проблеми адміністративістики сформувало в науковця стійке

усвідомлення напрямку розвитку цієї фундаментальної публічної галузі права в руслі ідей людиноцентризму. Сергій Васильович Ківалов був одним із перших, хто наполегливо відстоював точку зору щодо необхідності переосмислення цілого ряду положень теорії адміністративного права і процесу з урахуванням політико- й економіко-правових реалій України, і насамперед це стосується такого важливого фундаментального питання, як система адміністративного права. Оновлення адміністративно-правової доктрини потребувало ґрунтовних фундаментальних досліджень, тому Сергій Васильович цілком вірно зосередив як свою увагу, так і увагу представників Одеської школи адміністративного права на необхідності здійснення науково-теоретичних досліджень цілого ряду як уже визнаних інститутів адміністративного права, так і новітніх – зумовлених адміністративною реформою (адміністративних послуг, публічної служби, адміністративного процесу, адміністративних процедур, адміністративного судочинства тощо).

У руслі цих досліджень було досягнуто цілий ряд важливих наукових результатів. Так, під керівництвом Сергія Васильовича Ківалова було захищено





першу в Україні дисертацію, присвячену формуванню вітчизняного концепту адміністративних послуг, а в подальшому цей адміністративно-правовий інститут сформував окремий напрямок наукових досліджень одеської школи адміністративного права, який і сьогодні не втрачає своєї актуальності.

Без перебільшення визначними можна вважати здобутки Сергія Васильовича у сфері розвитку публічної, в тому числі державної служби. Цей інститут адміністративного права розкривається через призму особи державного службовця, ефективності його діяльності, використання особистих прагнень для максимального забезпечення публічних інтересів. Такий підхід відкрив перспективи для опанування проблем службової кар'єри на публічній службі, новітніх методів стимулювання публічного службовця, компетентнісного виміру та оцінки його діяльності, підвищення професіоналізму публічної служби, формування її нового іміджу, в тому числі і за рахунок встановлення етичних критеріїв, з'ясування наявних та потенційних корупційних ризиків публічної служби, способів їхньої локалізації та скорочення. Характерною рисою цього напрямку наукових досліджень Сергія Васильовича Ківалова є їхня зорієнтованість на потреби головних споживачів – публічних службовців, про що свідчить затребуваність науково-практичного коментаря Закону України «Про державну службу», в якому аргументовано розкрито найбільш складні питання правозастосування його норм.

Окремої уваги заслуговує наукове опрацювання процесуальної складової частини сучасної адміністративної науки. Питання адміністративної юстиції є важливим елементом спектру наукових інтересів Сергія Васильовича і регулярно висвітлюються у його публікаціях. Визнаним в Україні здобутком одеської школи адміністративного права є обґрунтування та послідовне розроблення нового для вітчизняної юриспруденції розуміння

адміністративного процесу, обмеженого виключно сферою адміністративної юстиції в поєднанні з інституціоналізацією адміністративних процедур як невід'ємної складової частини матеріального адміністративного права. Результатом наполегливої роботи фахівців під керівництвом Сергія Васильовича Ківалова стали перші в Україні коментар Кодексу адміністративного судочинства, підручник з адміністративного процесуального (судового) права, начальний посібник з адміністративного процедурного права, які стали орієнтиром для подальшого розвитку української науки адміністративного процесу, що в цілому співпадає із сучасними тенденціями європейської правової думки.

Цілком природно дослідження Сергія Васильовича Ківалова у сфері адміністративного судочинства поєдналися із загальними питаннями вдосконалення системи правосуддя в Україні, вдосконалення судової системи, проблемами формування та функціонування контрольних органів у судовій гілці влади.

Сфера наукових інтересів Сергія Васильовича Ківалова була б неповною без такої важливої і близької для нього проблематики, як митне та морське право. Саме митна справа і митна політика у їхньому правовому вимірі розкрили таланти дослідника на початковому етапі його кар'єри. Потенціал України як транзитної держави із її унікальним геополітичним становищем, розвиненою портовою інфраструктурою зумовив захопленість ювіляра митним правом. Разом із Євгеном Васильовичем Додіним, із яким він довгі роки зберігає особливі, теплі стосунки і визнає своїм вчителем, Сергій Васильович переконав наукову спільноту в тому, що митне право має зайняти заслужене місце в системі права України. Захопленість митним правом отримала вираз у таких фундаментальних працях, як «Організаційно-правові основи митної справи», «Заходи здійснення митної політики», «Адміністративна відповідальність за



порушення митних правил», «Митна політика України», «Митна політика та митне право». Постійна увага до зазначеної проблематики із часом модифікувалася в унікальний інтегрований напрямок наукового пошуку – портове право, яке відбиває сучасне бачення розвитку правової системи країн із морською юрисдикцією в поєднанні з елементами митного права та іншими суміжними правовими інститутами. Сергій Васильович Ківалов активно підтримує і розвиває цей науковий напрямок: у 2016 р. він очолює редакційну раду журналу «Lex Portus» – нового юридичного наукового видання з відкритим доступом, яке публікує оригінальні наукові статті та рецензії в галузях морського і транспортного права, міжнародного торгового, митного і податкового права, управління кордонами, глобалізації та європеїзації адміністративного права.

Наука як професійна діяльність – це складна багаторівнева сфера. Вона стає успішною, привносить конкретний результат за умови поєднання наполегливої, кропіткої праці із творчим осяянням, спалахом ідей; тривалого самотнього осмислення і злагодженої командної роботи. Саме такою є наукова діяльність Сергія Васильовича Ківалова. Його унікальність як вченого, чий науковий доробок реально змінив правову дійсність, відбивається в рідкісному поєднанні особистих якостей. По-перше, широкий спектр наукових інтересів Сергія Васильовича Ківалова відбиває визначальну рису його мислення – воно не лінійне, прагне осягнути сутність явища «в контексті», у взаємозв'язку зі складними, інколи суперечливими суспільними процесами. Саме тому науковий пошук ювіляра завжди влучно влітається в політичну дійсність, органічно втілюється, змінюючи її.

По-друге, визначальною рисою наукової діяльності Сергія Васильовича Ківалова є здатність відчувати рухомість правової матерії. Відтак його доробок не перетворюється із часом

у «науковий акрополь», кожна праця закладає «точки зростання» для подальшого розвитку. Саме ця якість робить дослідження Сергія Васильовича затребуваними серед молодого покоління дослідників, забезпечує можливість знову і знову звертатися до авторських ідей і бачити їх у новому ракурсі.

По-третє, попри багату спадщину і визнані заслуги, Сергій Васильович Ківалов завжди спрямований у майбутнє, не зупиняється на досягнутому. Яскраво ілюструють цю якість нові напрямки наукового пошуку, яким присвячено його останні праці. Так, Сергій Васильович одним із перших в Україні побачив можливості вироблення реальних правових механізмів формування паритетних відносин між владою і приватними особами у впровадженні компромісних процедур врегулювання публічно-правових спорів. Він став автором одного із законопроектів, присвячених впровадженню в Україні медіації, і незважаючи на значний супротив і численні заперечення, продовжує розробляти найбільш складні аспекти цього інституту. Свідченням обґрунтованості сформульованих ідей є високі показники цитованості його праць, що розкривають систему процедур, заснованих на компромісному врегулюванні публічно-правових спорів, умови та межі їхнього застосування, особливості правового статусу їхніх учасників тощо.

Нарешті, визначною рисою діяльності Сергія Васильовича Ківалова як науковця є бажання і здатність передавати свої знання учням, послідовникам, наступникам, всім тим, хто перейняв ідею збереження самобутності одеської школи права, шанобливого ставлення до її традиції та присвячує своє життя її розвитку і зростанню. Незважаючи на завантаженість державного діяча, Сергій Васильович Ківалов завжди зберігає зв'язок зі студентською спільнотою, активно працює з аспірантами, підтримує молодих науковців. Юридичну освіту можна вважати одночасно й одним із сталих аспектів його



наукових інтересів, і фактором, що їх консолідує й структурує. Стратегічне бачення реформування правової освіти в Україні з урахуванням найсучасніших надбань країн Європейського Союзу послідовно розкривається не лише в авторських публікаціях, але й у навчальному процесі. Структуризація освітнього процесу, організаційні засади підготовки кадрів у системі юридичної освіти, Болонський процес, університетська автономія, юридичні клініки як практична складова частина освітнього процесу, освітні бази даних, компетентнісний підхід у системі оцінювання якості юридичної освіти – всі ці питання не лише активно апробуються в Національному університеті «Одеська юридична академія», а піддаються ґрунтовному науковому аналізу, вивчаються в контексті суспільного запиту, що в підсумку забезпечує високий рівень

розвитку юридичної освіти в усьому Південному регіоні України.

Наукова постать Сергія Васильовича Ківалова є визнаною у юридичній спільноті і стала орієнтиром для молодих, прогресивних дослідників, які пов'язують своє життя з юриспруденцією. Активність у дослідницькій діяльності, оригінальні наукові розвідки, які очікуються і дискутуються, є прикладом для всіх нас. Фундаментальні дослідження, наукова школа Сергія Васильовича Ківалова, висококваліфіковані науково-педагогічні працівники – це яскраві показники його особистої наукової праці.

*Шановний Сергію Васильовичу!
Колектив Національного університету «Одеська юридична академія» щиро вітає Вас з ювілеєм і бажає творчого натхнення, життєвих сил та енергії, нових наукових горизонтів!*

